

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky



Teze diplomové práce

Demografický, sociální a ekonomický vývoj ve vybraném regionu

Vendula Kurfiřtová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na demografický, sociální a ekonomický vývoj Libereckého kraje. V teoretické části je rozebrána demografie obecně, její základní pojmy a historie. Dále navazuje problematika demografické statiky, která řeší stav obyvatelstva, resp. jeho struktury. Následuje téma demografické dynamiky související s úmrtností, porodností, plodností, sňatečností, rozvodovostí a migrací. Poslední kapitola v teoretické části se týká socioekonomických ukazatelů.

V praktické části diplomové práce je řešena statika a dynamika Libereckého kraje, přičemž jsou údaje kladeny vedle dat za celou Českou republiku. Zjištěné rozdíly jsou důkladně popsány a okomentovány. Stejným způsobem jsou porovnávána i data ze socioekonomické oblasti.

V závěru práce je za pomoci programu Statistica 12 provedena regresní analýza třech vybraných ukazatelů, přičemž se jedná vždy o jednoho zástupce z každé kategorie, tzn., jeden demografický, sociální a ekonomický ukazatel.

Klíčová slova: demografie, sociální vývoj, ekonomický vývoj, struktura obyvatelstva, úmrtnost, porodnost, migrace, Liberecký kraj, časové řady, regresní analýza

Historie demografie sahá až do 17. století, ale již ve středověku měli lidé zájem zjišťovat stav a vývoj obyvatelstva. Tento zájem byl motivován převážně praktickými důvody, protože se v těchto datech skrýval údaj o potencionální vojenské a hospodářské síle. Dalším důležitým faktem bylo, že se údaje daly využít i pro daňové účely. V druhé polovině 18. století se začínají objevovat první demografické soupisy na území České republiky. Ve stejné době se také zvyšuje zájem o politické, ekonomické a sociální problémy, což přispívá k intenzivnější evidenci demografických dat.

Dnes jsou data nejčastěji získávány ze sčítání lidu, evidence přirozené měny a z různých registrů obyvatelstva. Údaje jsou mimo jiné cenným zdrojem informací pro investory, kteří chtějí expandovat do dané oblasti, protože pomocí těchto dat lze získat ucelený přehled o tom, jak si region stojí v konkurenci ostatních. Lze nastínit minulý, současný i budoucí regionální vývoj a potenciál regionu.

Cílem diplomové práce je zhodnotit demografický sociální a ekonomický vývoj Libereckého kraje v letech 1994–2013. Zjištěná data jsou porovnána s daty za celou Českou republiku s cílem nalézt oblasti, ve kterých Liberecký kraj vykazuje odlišné vývojové tendence a nalézt faktory, které se na těchto odlišnostech podílejí.

Teoretická část diplomové práce je vypracována na základě prostudování odborné literatury a dalších relevantních zdrojů. Nejdříve bude v práci popsána demografie obecně, poté její statika a dynamika. Poslední kapitola literární rešerše se týká socioekonomického vývoje.

V praktické části jsou využívány dvacetileté časové řady za roky 1994–2013. Tyto časové řady se týkají demografického, ekonomického a sociálního vývoje Libereckého kraje a České republiky.

Data pro tuto diplomovou práci jsou čerpána z různých zdrojů, především z Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí.

Za časovou řadu se považuje posloupnost věcně a prostorově srovnatelných dat, která jsou jednoznačně seřazena z hlediska času ve směru z minulosti do přítomnosti. Analýzou časových řad je proces, kdy se používají různé metody k popsání těchto dat. (Hindls a kol., 2007)

Časové řady jsou v práci zobrazeny do grafu, přičemž jejich podkladová data budou k nahlédnutí v přílohách.

V závěru práce je u vybraných ukazatelů provedena regresní analýza, resp. vícenásobná regrese, která se používá v případě, že je nutné vyjádřit změny závislé proměnné více než jednou nezávisle proměnnou.

Regresní funkce je v práci sestavena v programu Statistica 12, který model testuje pomocí F testu na hladině významnosti 0,05. Tzn., že p-hodnota daného modelu musí být nižší než 0,05, aby mohl být model považován za statisticky významný.

Ze zjištěných výsledků v praktické části vyplývá, že Liberecký kraj je oproti České republice mladší a méně vzdělaný. V kapitole o struktuře obyvatelstva je obyvatelstvo rozděleno do tří skupin (0–14 let, 15–64 let a 65 a více let). V Libereckém kraji převýšila nejstarší skupina nejmladší skupinu v roce 2011, oproti tomu v České republice nastalo toto převýšení už v roce 2006. Dále je po celou dobu sledovaného období v Libereckém kraji nižší průměrný věk a to průměrně o více než půl roku. Ve struktuře obyvatelstva podle vzdělání je na začátku sledovaného období v roce 1994 v Libereckém kraji přes 68 % obyvatel bez vzdělání, se základním vzděláním nebo se středním vzděláním bez maturity. V České republice se jedná o necelých 66 %. Na konci sledovaného období je ve stejné skupině v Libereckém kraji 56% a v České republice dokonce jen 49 % obyvatel. Tzn., že podíl obyvatel se vzděláním středním s maturitou a vysokoškolským v České republice převyšuje nad podílem obyvatel stejné skupiny v Libereckém kraji po celou dobu sledovaného období.

Ačkoliv v Libereckém kraji i České republice hrubá míra úmrtnosti na 1 000 obyvatel spíše klesá, v Libereckém kraji dosahuje dlouhodobě nižších hodnot než v České republice.

Hrubá míra živorodosti dosahuje v Libereckém kraji vyšších hodnot, tzn., že se zde rodí více dětí na 1 000 obyvatel. V roce 2005 byla zaznamenána jediná výjimka, kdy byla v Libereckém kraji nižší hodnota ukazatele než v České republice (9,973 ‰). Zároveň je zde i o trochu nižší průměrný věk matky.

V Libereckém kraji je vyšší hrubá míra potratovosti, tzn., že je zde více potratů na 1 000 obyvatel. Ačkoliv je v obou oblastech vývoj hrubé míry potratovosti obdobný, v Libereckém kraji dosahovaly naměřené údaje vyšších hodnot v průměru o 1 ‰.

Hrubá míra sňatečnosti v Libereckém kraji dosahuje vyšších hodnot, tzn., že se zde uzavírá více sňatků na 1 000 obyvatel. Rozdíly nebyly příliš velké a dokonce v roce 2010, byla zaznamenána vyšší hodnota v České republice než v Libereckém kraji. Tento rozdíl byl velmi malý a pohyboval se v rámci setin. V Libereckém kraji se objevuje i více rozvodů na 1 000

obyvatel. Tento fakt může být mimo jiné způsoben i větším počtem sňatků. Zajímavé je, že průměrný věk při sňatku je v případě nevěst i ženichů v Libereckém kraji vyšší.

V rámci demografického vývoje se při porovnání prvního a posledního roku větší část ukazatelů Libereckého kraje přibližuje k hodnotám ukazatelů České republiky. Liberecký kraj tak patří mezi kraje, které převážně dohánějí celorepublikový standard. Oproti tomu se v socioekonomických ukazatelích objevuje několik ukazatelů s opačnou tendencí. Např. se jedná o hrubý domácí produkt, který sice v obou oblastech roste, ale v Libereckém kraji je tento růst výrazně pomalejší. Dalším příkladem může být ukazatel „počet obchodních společností na 1 000 obyvatel“, kdy na počátku sledovaného období dosahovaly obě oblasti přibližně stejných hodnot a v roce 2013 byla hodnota ukazatele za Českou republiku o poznání výš než hodnota za Liberecký kraj. Stejná situace, i když ne s tak výraznou změnou, nastává i u ukazatele „výše měsíčních průměrných mezd“, kdy na konci sledovaného období je průměrná mzda v Libereckém kraji o 2 000 Kč nižší než v České republice.

V závěru práce je u třech vybraných ukazatelů provedena regresní analýza. U ukazatele „počet narozených dětí“ je zjištěna závislost na ukazatelích „hrubá míra sňatečnosti“, „hrubý domácí produkt“, „výše měsíčních průměrných mezd“ a „počet trestných činů“. Tento model vykazuje velmi silnou závislost a variabilita závislé proměnné je z 87 % vysvětlitelná nezávislými proměnnými.

Druhým použitým ukazatelem pro regresní analýzu je „hrubý domácí produkt“. Na pozici nezávislých proměnných v modelu vystupují následující ukazatele „přirozený přírůstek“, „počet obchodních společností“ a „počet uchazečů na 1 volné pracovní místo“. I tento model vykazuje velmi silnou závislost a variabilita závislé proměnné je z 99 % vysvětlitelná nezávislými proměnnými.

Poslední zkoumaný ukazatel je „výše měsíčních průměrných mezd“. V tomto případě jsou nezávislými ukazateli „hrubý domácí produkt“, „podíl vysokoškolsky vzdělaných na zaměstnaných v národním hospodářství“ a „podíl nezaměstnaných hledající práci déle než 12 měsíců na celkovém počtu nezaměstnaných“. Ani tento model nebyl výjimkou a dosahuje vysokých hodnot obou koeficientů. Taktéž vykazuje velmi silnou závislost a variabilita závislé proměnné je z 99,83 % vysvětlitelná nezávislými proměnnými.

Seznam nejdůležitějších zdrojů

- BURCIN, Boris, FIALOVÁ, Ludmila, RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka a kolektiv. *Demografická situace České republiky – Proměny a kontexty 1993 – 2008*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN: 978-80-7419-024-7.
- HINDLS, Richard a kolektiv. *Statistika pro ekonomy*. 8. vydání. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN: 978-80-86946-43-6.
- HINDLS, Richard a kolektiv. *Statistika pro ekonomy*. 8. vydání. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN: 978-80-86946-43-6.
- KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2002. ISBN: 80-246-0222-9.
- KOSCHIN, Felix. *Demografie poprvé*. 2. vydání. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN: 80-245-0859-1.
- KLUFOVÁ, Reneta, POLÁKOVÁ, Zuzana. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN: 978-80-7357-5.
- MARTINOVIČOVÁ, Dana, KOPECKÝ, Miloš, VAVŘINA, Jan. *Úvod do podnikové ekonomiky*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN: 978-80-247-3216-4.
- ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1997. ISBN: 80-85963-43-4.